

**УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА III КЛАС
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)**

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебният предмет *български език и литература* в III клас е с комплексен характер. Формираните в I и II клас начални езикови, литературни, комуникативноречевни и социокултурни умения се усъвършенстват и допълват в III клас, като се отчитат възможностите за реализиране на междупредметни връзки и дейности за формиране на съвременните ключови компетентности.

Чрез учебната програма за III клас се реализират целите на обучението по български език и литература, свързани с:

- усъвършенстване на уменията на учениците да говорят и четат правилно и изразително, да пишат грамотно и четливо;
- овладяване и задълбочаване на знанията за частите на речта (лични местоимения, спомагателен глагол *съм*, глагол, съществително име, прилагателно име), за видовете морфемии (представка, корен), за видовете изречения по цел на изказване, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията за възприемане и осмисляне на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от българската, световната класика и съвременната литература за деца и с образци на фолклора; за споделяне на впечатления от чутото или прочетеното литературно произведение; за самостоятелно четене на художествени и научнопопулярни текстове, подходящи за възрастта;
- обогатяване на знания, умения и отношения, свързани с общочовешки ценности, национална идентичност и общуване в мултикултурна среда;
- усъвършенстване на комуникативноречевите умения за създаване на собствен текст с помощта на учителя по преживяна случка и по словесна опора;
- развитие на личностните качества и творческите способности на третокласниците.

В III клас учебната програма включва знания от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като се поставя акцент върху: звуковете (особеностите на правописа и правоговора на гласните и съгласните звукове в различни фонетични позиции, частите на речта (лично местоимение, спомагателен глагол *съм*), морфемите (корен и представка), сродните думи, видовете изречения по цел на изказване (подбудително и възклицателно), прякото и преносното значение на думата, синонимите, видовете учебни речници – синонимен и пр. Овладяват се и знания за литературата, като се поставят акценти върху определени жанрови проявления от литературата за деца (пословица), някои фигури на речта (сравнение и епитет), някои компоненти на литературното произведение (художествено описание, повествование).

Учебната програма по български език и литература за III клас представя учебното съдържание тематично, като за всяка тема са определени очакваните резултати от обучението и новите понятия. Въвеждането на нови понятия в III клас, формирането на знания, умения и отношения се осъществяват на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Съществена особеност на учебната програмата е табличното представяне, което дава възможност за подбор на методи и средства за постигане на очакваните резултати. Изборът на произведенията, чрез които се постигат целите на литературното обучение, е подпомогнат от тематичните кръгове, ценностно ориентирани към България, българския народ и българския език, приятелството, ученето, празниците.

Реализацията на учебната програма по български език и литература за III клас в седмичното разписание се постига по следния начин:

- езиково обучение – 3,5 часа, от тях 1,5 часа за създаване на текстове;
- литературно обучение – 3,5 часа, от тях 0,5 за извънкласно четене.

Учебната програма за III клас следва да се прилага съобразно образователните потребности на различните групи ученици чрез използване на гъвкави функционални решения за преподаване, учене и оценяване. Очакваните резултати, свързани с комуникативноречевата компетентност, може да се интегрират в останалите глобални теми.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентност	Знания, умения и отношения
<p>Езикови компетентности</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и съгласни звукове в средата на думата. • Разграничава видове морфема (представка и корен). • Разпознава сродни думи. • Разпознава частите на речта (спомагателен глагол съм, лични местоимения). • Определя лице и число на личните местоимения и лице на глагола. • Употребява правилно личните местоимения. • Определя пряко и преносно значение на думата. • Разпознава думи с близко значение (синоними). • Познава видовете изречения по цел на изказване – възклицателно и подбудително.
<p>Комуникативноречеви компетентности</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Интерпретира факти и идеи от научнопопулярен текст. • Извлича конкретна информация от нехудожествен текст. • Прави писмен подробен преразказ на кратък текст. • Съчинява текст: по преживяна случка, по словесна опора. • Пише лично писмо (в хартиен или електронен вариант). • Редактира свой текст.

<p><i>Литературни компетентности</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ориентира се във взаимоотношенията между героите в изучавано литературно или фолклорно произведение. • Прави връзка между епизода и цялостния текст на произведението. • Илюстрира с примери от текста отговора си по въпрос, свързан със съдържанието на изучавано литературно и фолклорно произведение. • Разграничава описание в художествен текст. • Открива епитет и сравнение в литературни и фолклорни произведения. • Изразява емоционално-оценъчно отношение към изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения. • Доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното чрез изразително четене на художествен текст.
<p><i>Социокултурни компетентности</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Открива основни белези на своята национална идентичност в самостоятелно прочетени литературни и фолклорни произведения. • Разбира прочетеното от детски списания, енциклопедии, достъпна информация от интернет. • Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в екипна дейност на игрови и сценични форми.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Езиково обучение		
<i>Звуков състав на думата</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Пише правилно буквите на гласните звукове със и без ударение и в крайна сричка на думата. • Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и на съгласни звукове в средата на думата. • Прави разлика между изговор и правопис на неударена гласна. • Пише правилно беззвучните съгласни <i>с</i> и <i>т</i> пред звучни съгласни в началото и в средата на думата. • Пише правилно думи, които съдържат група съгласни. • Открива несъответствия между изговор и правопис на гласни и съгласни звукове. 	<ul style="list-style-type: none"> • група съгласни
<i>Строеж на думата</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава корена като най-важна значеща част на думата. • Разграничава представката като словообразуваща част на думата. • Разпознава сродни думи по общия им корен. • Открива правописни особености на сродни думи. • Пише правилно думи с представки. • Прави правописна проверка чрез сродни думи. 	<ul style="list-style-type: none"> • корен • представка • сродни думи

<p>Части на речта - спомагателен глагол съм и лични местоимения</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава думата <i>съм</i> като спомагателен глагол. • Определя лице и число на глагола. • Разпознава личното местоимение като част на речта, която замества имена на лица и предмети. • Образува форми на лични местоимения. • Знае правописните особености на личните местоимения <i>аз, той</i>. • Употребява правилно лични местоимения и формите на личните местоимения за определяне на лицето на глаголите. • Използва учтивата форма на личното местоимение за 2 л., мн. ч. в съответствие с комуникативната ситуация. • Познава значението на частиците за образуване на сравнителна и превъзходна степен на прилагателни имена. • Пише правилно степенувани прилагателни имена и прилагателни имена, които са с двойно (-нн-) в ж.р., в ср. р. и в мн.ч. 	<ul style="list-style-type: none"> • спомагателен глагол <i>съм</i> • лично местоимение • степенувано прилагателно име
<p>Думата и речниковото ѝ значение</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя прякото и преносното значение на думата. • Употребява думи в пряко и преносно значение. • Разпознава синонимите като близки по значение думи. • Използва синоними за избягване на дразнещи повторения. • Разграничава синоними от сродни думи. • Подбира думи в съответствие с конкретен езиков контекст и комуникативна ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • пряко значение • преносно значение • синоними

<p><i>Видове изречения по цел на изказване - възклицателни и подбудителни</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя изречението, с което се изразяват чувства, като възклицателно. • Разпознава подбудителните изречения за заповед, молба, съвет, забрана. • Разграничава подбудително от възклицателно изречение. • Преобразува подбудителни и възклицателни изречения. • Оформя пунктуационно правилно края на подбудителни и възклицателни изречения. • Употребява видове изречения в съответствие с комуникативната ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • възклицателно изречение • подбудително изречение • удивителен знак
<p><i>Създаване на текстове</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя темата на текста. • Пише съчинение по зададената тема, като се придържа към нея. • Преразказва устно достъпен нехудожествен (научнопопулярен) текст. • Използва факти и идеи от нехудожествен (научнопопулярен) текст при писмен отговор на поставен въпрос. • Прави подробен писмен преразказ на кратък художествен повествователен текст. • Съчинява писмен текст по преживяна случка и по словесна опора (предложен литературен герой). • Прави поправка на съчинението по отношение на съдържанието и на езика, включително правописа. • Съставя лично писмо. 	<ul style="list-style-type: none"> • ключови думи • съчинение • преразказ • лично писмо • редактиране

Литературно обучение		
<p>Тема 1 . Литературни и фолклорни текстове</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Участва в обсъждането на фрагменти от литературното произведение. • Съотнася заглавие към конкретен епизод. • Проследява взаимоотношенията между героите в изучавано произведение. • Съпоставя постъпките на героите и нравствените им качества. • Чете с разбиране и изразително текста на изучаваното произведение. • Открива епитета като изразно средство в изучавано произведение. • Разграничава епитета от прилагателното име. • Открива сравнението в изучавано произведение. • Открива нравствени ценности в пословици. 	<ul style="list-style-type: none"> • епитет • сравнение • пословица
<p>Тема 2. Особенности на художествения текст</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Осмисля условния характер на художествения текст. • Разграничава художествен от нехудожествен текст. • Открива логически акценти в художествения текст. • Разпознава художественото описание в литературното произведение. • Открива описания на външен вид на герои, на обстановка, на пейзаж в художествен текст. • Разграничава художественото описание от повествованието в художествен текст. • Изразява предпочитания към художествени текстове, прочетени самостоятелно. • Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в групова и екипна дейност на игрови и сценични форми. 	<ul style="list-style-type: none"> • художествен текст • художествено описание • повествование

Тема 3. Читателска култура	<ul style="list-style-type: none"> • Познава произведения, посветени на България, българския народ и българския език. • Рецитира стихотворения от български автори (например, „Обич“ от Дора Габе). • Илюстрира културния диалог между различни общности с примери от литературни и фолклорни произведения. • Дава примери за културното многообразие от самостоятелно прочетени текстове от детски списания, кратки енциклопедии, интернет. 	
-----------------------------------	--	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет в III клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

За нови знания	55%
За затвърдяване на новите знания и за обобщение	35%
Извънкласно четене	7%
За диагностика на входното и на изходното ниво	3%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

В III клас се извършва системно текущо оценяване на знанията и уменията на учениците и се поставят оценки с качествен показател. Проследяването на напредъка на всеки ученик се основава на писмени и устни форми на проверка, които се прилагат в съответствие с концепцията за формиращото оценяване.

Самостоятелни писмени работи, които са изпълнени в рамките на един учебен час, се оценяват след коментар на типичните за класа грешки. Оценяването се извършва по предварително установени и обсъдени с учениците критерии за оценка.

В началото на учебната година се провежда писмено изпитване за установяване на входното ниво на езиковите и на литературните компетентности, а в края на учебната година – на изходното ниво.

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Примерни дейности и междупредметни връзки
<i>Компетентности в областта на българския език</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ участие в игри за откриване корена и представката в състава на думата; ✓ образуване на нови думи с помощта на морфеми; ✓ озаглавява епизодите в развитието на действието в изучавано литературно и фолклорно произведение; ✓ изготвяне на схеми за възклицателни и подбудителни изречения; ✓ редактиране на текст чрез замяна с лични местоимения при дразнещи повторения; ✓ оформя лично писмо по образец; ✓ подбор и подреждане на информация.
<i>Умения за общуване на чужди езици</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ сравняване на примери с фонетични или графични различия;
<i>Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и на технологиите</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ използване на числови данни от енциклопедии или учебници за съставяне на изречения и кратки текстове.
<i>Дигитална компетентност</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ четене от дисплей.

<p><i>Умения за учене</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ преобразуване на изречения от един вид в друг; ✓ четене и рецитиране на литературни произведения в стихове; ✓ изразително четене на художествен текст; ✓ четене по роли на художествен текст; ✓ подборно четене на епизоди от повествователен художествен текст; ✓ съотнасяне на пословица към изучаван литературен и фолклорен текст; ✓ откриване на описание в художествен текст; ✓ откриване на изучавани фигури на речта (епитет, сравнение) в литературни и фолклорни произведения; ✓ рисуване с думи на картини от изучаваното литературно или фолклорно произведение; ✓ извличане на конкретна информация от художествен и от нехудожествен текст; ✓ преразказване на чужд текст по предварително подготвен план; ✓ оценяване съдържанието, езика и структурата на текста чрез преки умозаклучения и изводи; ✓ преразказване съдържанието на художествен/нехудожествен повествователен текст; ✓ коментиране на поведението и качествата на героите.
<p><i>Социални и граждански компетентности</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ използване на различни по цел на изказване изречения за защита на мнение; ✓ използване на речевия етикет при поздравления и обръщения; ✓ четене наум и на глас с ясно произношение и с подходящ темп и естествена интонация; ✓ слушане на артистично изпълнение на художествени произведения.

<p><i>Инициативност и предприемчивост</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ планиране и организиране на работата по проект; ✓ планиране и създаване на съчинение по преживяна случка, по въображение, по словесна опора; ✓ представяне на личен проект; ✓ участие в групов проект.
<p><i>Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ подготовка и реализация на сценичното представяне на литературни и фолклорни произведения на различни култури - афиш, костюми, декори и музикално оформление; ✓ илюстриране на епизоди от изучавано литературно произведение със средства на различни изкуства; ✓ устен разказ за прочетена книга.
<p><i>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ самостоятелно четене на подходящи текстове, свързани със здравословния начин на живот.

Забележка: Посочените дейности са примерни и не изчерпват възможностите за изграждане на междупредметни връзки.